

עלייתו ונפילתו של "דאס נייע לעבן"

יוסף גולדקורן

בקר ובכפור, במסירות נפש ממש, הם אספו וליקטו מתוך השלג והבוץ את האותיות המפוזרות והביאו אותן אל מבנה נטוש, חרב בחלקו, שחלונותיו מנופצים, שמצאו אותו דווקא במרכז העיר, ברחוב נרוטוביץ' 32. כאן הם מיינו את האותיות, אשר בריוק כמוהם, ניצלו מן האש. בעבודת הקודש הזאת סייעו להם הסופרים הנזכרים לעיל, שציפו בתוסר-סבלנות לראות את הגליון הראשון של העתון.¹

לאחר כל מאמציהם היו בידיהם אותיות, שהספיקו בקושי לסידורו של עמוד אחד בלבד של העתון. לאחר לחיצת המטריצה של העמוד, היה צורך לפזר את הסדר, כדי שבאותן האותיות אפשר יהיה לסדר את העמוד השני. קרה גם, לפעמים, שבדרך לכבישת המטריצה, הסדר התפזר והיה צורך לסדר הכל מהתחלה. אבל הן הסדרים והן הכותבים היו קצרי רוח ולא היתה להם סבלנות לחכות עד שיתוספו די אותיות, לפחות לעמוד אחד של העתון.

בגיליון הראשון, שראה אור ב-10 באפריל 1945, במסגרת שחורה על ארבעה טורים, תחת הכותרת "כבוד לזכרם", נמסרה "מתוך צער וכאב עמוק", הרשימה הראשונה של 387 סופרים יהודים, אנשי מדע, אמנים ואנשי ציבור, שניספו כעת הכיבוש הגרמני. ברשימה מובאים שמותיהם של 93 סופרים, 35 פעילי תרבות ומדענים, 112 פעילים בתחומי חברה, 20 רבנים, 93 שחקנים ושחקניות, 30 ציירים ופסלים.

במאמר הראשי, בטור 4 בעמוד הראשון, דובר בעיקר על קיום הצוואה הקדושה של הנספים, ואילו לניצולים, שבתיהם חרבו ואין להם אפילו קברים של יקיריהם, יביא העתון "מלה יידיית חמה של עידוד".

1. על פי "פנקס דפס היידיש", הוצאת "דאס נייע לעבן", וארשה 1949, עמ' 169.

תחייתה של העתונות היהודית בפולין, כשנים הראשונות לאחר השואה, טרם זכתה להתייחסות נאותה בחקר ההיסטוריה היהודית. מאמר זה בא לתאר כיצד הופיע העתון הראשון ביידיש בפולין, בעצם הימים בהם בחלק גדול של המדינה עדיין התחוללו קרבות עקשניים עם צבאותיו של היטלר, וכיצד חוסל בהדרגה עם השתלטות הקומוניסטים על ארץ זו.

כבר באביב 1945 נמצאו אנשים משארית הפליטה, שהציבו לעצמם מטרה: להחיות — מוטב לומר לשקם — את המלה היידיית, שאליה היו קשורים עד המלחמה.

בינואר 1945 כבש הצבא הסובייטי מידי הנאצים את העיר צ'נסטוחוב ושחרר את היהודים האחרונים ששרדו בגיטו. ביניהם היו שני פועלי דפוס: אברהם לנדאו ומאיר קולובסקי. מותשים, לבושי סחבות ורעבים פגו השניים בדרך-לא-דרך אל עיר מולדתם לודז', בתקווה למצוא מישהו מבני משפחותיהם.

מקצה אחר של פולין, מלובלין, הגיע ללודז' פישל הרשטיין, פועל דפוס מווילנה, שהתמזל מזלו להיות בין ראשוני החוזרים (רפטריאנטים) מברית המועצות. שם פגשו את סופרי היידיש יהודה אלברג, מיכאל מירסקי, אפרים שדלצקי וג'וזף יונסקי, שקיבלו את הבאים כאורחים שציפו להם זמן רב. החבורה הזו, שהתלקטה מכל עבר, החליטה להוציא עתון.

למה דווקא בלודז'? הצבא הסובייטי שיחרר את העיר במתקפת פתע. הגרמנים ברחו כבהלה, בטרם הספיקו לבצע את תוכניתם השטנית להשמיד את הגיטו המקומי עד היסוד. ליוזמי הוצאת העתון ביידיש נודע, שבבית מסוים ברחוב כוז'יץ, בתוך הגיטו, נמצא בית דפוס יידי, שבו השתמש "מלך הגיטו", משה חיים רומקובסקי, להדפסת הוראותיו לאוכלוסייה היהודית הכלואה, ושטרי הכסף של הגיטו. אולם מה שהם מצאו שם לא היתה אלא חורבה. מגירות האותיות היו שכורות ואותיות העופרת — מפוזרות. אך פועלי הדפוס לא נתקפו יאוש.

נוסח מקוצר של מחקר מקיף על תולדות העתון "דאס נייע לעבן" שיופיע בנפרד בקרוב, כחבורה.

הגיליון הראשון — 10 באפריל 1945, עוד לפני סיום המלחמה

בעמוד השני — מאמר של אמיל זומרשטיין, חבר הפרלמנט, "אנו רוצים לחיות ונתייה", שבו הדגיש, שהעתון ייצור גם קשר בין יהודי פולין לבין היהודים בעולם כולו.

בעמוד 3 הופיע מאמר של פורוצ'ניק (סגן) מ. מירסקי, בשם "לחיים חדשים", שהביע את התקווה כי בפולין יתפתחו במהרה חיים חדשים. גם מאמרו של אדולף ברמן, חבר הפרלמנט הזמני, בעמוד 4, הוא ברוח דומה וכותרתו: "אנו ממשיכים לבנות". כבר בגיליון זה פורסמה מודעה ראשונה של חיפוש קרובים.

"הריאקציה הפולנית רוצחת יהודים"

כך נולד הגיליון הראשון של עתון יידיש לאחר שואת יהודי פולין, ששמו בעל המשמעות הסמלית היה "דאס נייע לעבן" = החיים החדשים.

בגיליון 2, שראה אור ב־19 באפריל 1945, הופיעה רשימה מאת א. שִׁצְקִי ובה נמסר על הרושם האדיר שעשתה הופעת העתון על היהודים בפולין. ברשימה סופר, שיהודים רבים באו אישית למערכת, כדי להביע את תודתם והוקרתם על הוצאת העתון. אחד מהם, קצין כצבא הפולני, קנה עשרה עתונים בשביל חבריו לנשק, חיילים וקצינים יהודים בגודו.

הרכב ועדת המערכת היה דומה להרכב ה"ואכלאז" (בפולנית — "מניפה"), שעל בסיסו הורכב הוועד המרכזי של יהודי פולין, וכן הוועדים המקומיים בארץ זו. ב"מניפה" היתה נציגות לכל המפלגות הציוניות, וכן ל"בונד" ולקומוניסטים (Polska — P.P.R. — Partia Robotnicza — מפלגת הפועלים הפולנית). המערכת כללה את ד"ר אמיל זומרשטיין (הציונים הכלליים — "איחוד"), שהיה יו"ר הוועד המרכזי של יהודי פולין; ד"ר אדולף ברמן מפועלי ציון שמאל; גז'גוז' ישונסקי מה"בונד" ויוסף סאק מפועלי ציון צ.ס. (ציונים סוציאליסטים). העורך הראשי היה מיכאל מירסקי מהפ.פ.ר. פורמט העתון היה 32x48 ס"מ. הוא החזיק 8 עמודים, ועלה 5 זלוטי. מנוי לחודש: 20 זלוטי. צויין שהעתון מופיע כשבועון, אך בשל קשיים טכניים בתקופה הראשונה הוא לא הופיע במועדו, מדי שבוע, אלא במרוצע שלוש פעמים בחודש.

גיליון 2 הופיע, כאמור, ב־19 באפריל 1945, כיום השנה השני למרד גיטו וארשה והוקדש רובו לציון תאריך זה. בעמוד הראשון, במסגרת שחזרה לכל רוחב העמוד, נאמר:

היום חוגגת פולין הדמוקרטית כולה את יום השנה השני למרד גיטו וארשה, המרד הראשון בפולין נגד הכוכש הגרמני. נס המרד שהונף בידי המורדים ניצב בראש הפנתיאון של לוחמי החופש היהודים.

גיליון 3 הופיע ב־1 במאי 1945 והוקדש ברובו לעצרות לציון שנתיים למרד גיטו וארשה. בעמוד 3 נמסר, שהממשלה עיטרה באותות גבורה רמים 50 לוחמים במרד הגיטו. כן הובאו קטעים מתוך נאום שר ההגנה, הגנרל וולהיז'ימיירסקי, על המרד. בעמוד פנימי התפרסמה כתבה על פעילותה של הוועדה ההיסטורית

היהודית, תחת הכותרת "יהודים מספרים" ובה, בין היתר, סיפורו של יהודי קשיש, על שעבר עליו במחנה המוות סוביבור.

בעמוד 8, בטור "ידיעות מן הארץ" סופר שבלודז' כבר פועלים שני בתי ילדים ובלובלין — בית ילדים אחד. לא נמסר מספר הילדים במוסדות אלה.

לא חלף זמן רב ובגיליונות "דאס נייע לעבן" התרכו והלכו הידיעות על התקפות של פולנים נגד שרידי שואה ותושביס-חוזרים כגיליון 4 פתח הטור "ידיעות מן הארץ" בכותרת גדולה "הריאקציה הפולנית רוצחת יהודים". בידיעה נמסר כי בערים ביילסקה-ביאלה, סנדומיז' וראווה-מזובייצקה נרצחו יהודים (יש לזכור כי מדובר בתקופה שלאחר המלחמה).

מעשי רצח אלה הפכו לתופעה יומיומית. גיליון 7 מה־10 ביוני 1945 נפתח במאמר אזעקה בעמוד הראשון, פרי עטו של מיכאל מירסקי, תחת הכותרת "יושם קץ למשתק הדמים". הוא כתב בין היתר: "מדי יום ביומו אנו נזעקים על רציחות של יהודים שמבוצעות בידי הכנופיות הריאקציוניות של ה-ג.ס.ו." (נארודובה שילי זברוינה — הכוחות המזויינים הלאומיים — קבוצות של לאומנים, אנטי קומוניסטים ואנטישמים). כאישור לכך נמסר באותו עמוד, שבמרחק 12 ק"מ מתחנת הרכבת סקרז'יסקה נרצח חיים בינשטוק, לוחם ביחידת פרטיזנים. בעיירה זו עצמה נרצחו ימים אחדים קודם לכן שני יהודים: מנדל בליט ויוסף וייסבלום, שחזור זה מקרוב ממחנה ההשמדה אושוויץ.

בגיליון 10 מה־31 ביולי 1945, תחת הכותרת "עוד רציחות של יהודים", נמסרו המקרים הבאים: ב־9 ביוני פרצו שני ברוינים חמושים לבית-החולים "שאריתקי" בלובלין וירו בשני חולים יהודים. אחד מהם, קגנוביץ', נהרג והשני, מלשטיין, נפצע קשה; בכפר ליד לנצ'ו רצחו חברי ג.ס.ו. שני חיילים יהודים, רוזנבלום מלודז' וטופלר מרובנו. בלוברטוב נזרק רימון לחנות המכולת של יוסף ויינברג, שנפצע קשה. בצ'נסטוחוב נחטפו דוד שיינר וישעיה יעקובוביץ' ועקבותיהם נעלמו; בפוז'כוז', מחוז קונסק, נחטפו כל תשעת היהודים שחזרו לעיירה. מלבד אחד שהצליח לברוח, נרצחו שמונת היהודים באכזריות, ביער הסמוך.

וזה רק חלק מהכרוניקה של גיליון אחד של העתון. אך יש גם כרוניקות אחרות בעתון, שהן אולי ביטוי לנצח ישראל: בגיליון 5 מה־20 במאי 1945 נמסר, כי בשבת וביום א', 19-20 במאי, יתקיימו בלודז' שני הקונצרטים הראשונים של דיאנה בלומנפלד. ידיעה נוספת סיפרה כי בלודז' הוקם סטודיו של תיאטרון יידיש והוא תובע לקבל מבנה קבוע.

כאשר לתעסוקה, מסר גיליון 5 שנעשים מאמצים לארגן קואופרטיבים ומפעלים פרטיים של יהודים. העתון ציין, שבמקום הראשון מבחינה זו נמצאת לודז', שם פועלים כבר שישה קואופרטיבים. יחד עם זאת הודגש שברשויות מסוימות מתגלים קשיים ביוקרטיים בקשר לקבלת אישור להפעלת הקואופרטיבים, עקב יחס אנטישמי מצד פקידים ומנהלים ברשויות אלה.

אולם חילוקי דעות היו גם היו. הד לכך אנו מוצאים במאמר ראשי מאת העורך, בעמוד הראשון של גיליון זה, תחת הכותרת "ללא אשליה". בין היתר נאמר שם:

כל אדם בעל הכרה דמוקרטית, כל יהודי שמסוגל להעריך באופן ריאלי את המצב הפוליטי הבין לאומי, הבין עור לפני כן, שוועדה זו עלולה לעורר רק אשליה, תקוות שווא, פיתויי אכזב, במיוחד בין היהודים הסובלים מפסיכות בהלה.

והוא סיים בקביעה: "האחדות הלאומית של יהודי פולין היא עוכדה, שאיש איננו מסוגל לשכור אותה."

גיליון 7/32 מה־2 במרס 1946 נפתח בכותרת גדולה בעמוד הראשון: "השיבה מתנהלת במלוא התנופה". בידיעה נמסר שבכברואר באו ממרכז רוסיה בערך 48 אלף יהודים, בעיקר מסיביר ואסיה התיכונה. לפני כן באו מליטא, רוסיה הלבנה ואוקראינה כ־200 אלף יהודים. היהודים החוזרים בהמוניהם לפולין חיפשו להם מקום מקלט והדבר הפך לבעיה בין לאומית וכן לגורם חשוב במאבק להקמתה של מדינה יהודית, ובראש וראשונה — לפתיחת שערי ארץ ישראל לעלייה.

המצב בארץ ישראל עלה לעיתים קרובות על סדר יומו של "דאס נייע לעבן". היו אלה ימי תנועת המרי והמאבק האנטי־בריטי החריף.

בגיליון 7/32 נמסר על תקריות עם חיילים אנגלים ועל כך שבפשיטה על תחנת משטרה בשרון נהרגו ארבעה יהודים ובהלווייתם בתל אביב השתתפו 50 אלף יהודים.²

חילופי אישים במערכת

בגיליון 11/36 מה־16 באפריל 1946 צויין בעמוד הראשון בהרחבה, שמלאה שנה להופעת העתון. הוזכר שבמאמר המערכת הראשון נאמר, כי "במלאכת השיקום יהיה עתוננו עמוד האש שיאיר את הדרך ויוסיף אומץ ובוה עמידה."

עתה, כתב העתון, "אנו מבטיחים שגם בעתיד יעמוד העתון על משמר החיים היהודיים וימלא את תפקידו כביטאון של הוועד המרכזי של יהודי פולין."

באותו עמוד, במדור "המצב בארץ ישראל" נמסר, שהוועדה האנגלו־אמריקנית סיימה את עבודתה בארץ ישראל. כן נמסר שבארץ נמשך המאבק נגד השלטון הבריטי, שצי המלחמה שלו מסייר לאורך חופי הארץ ועוצר ספינות עם עולים בלתי ליגליים.

גיליון 12/37 מה־23 באפריל 1946 הוקדש ליום השנה השלישי למרד גיטו וארשה. בעמוד הראשון הופיעו ברכות מטעם ראש הממשלה אוסוֹבקה־מוראבסקי, שר המידע וההסברה מטושבסקי, מגן

ה"פאלקסצייטונג" הבונדאי

ה"איחוד", "אופיניה" (דעה) כדו שבועון; "מוסטי" (גשרים) ר"זוו מלודיך" (קול הנוער) של השומר הצעיר, שניהם בפולנית; ולבסוף — ה"פאלקס שטימע" (קול העם) של המפלגה הקומוניסטית, בעריכתו של מ. מירסקי שעזב, לאחר שבמאי 1946 נתמנה בער מרק כעורכו של "דאס נייע לעבן". מאפריל 1947 החל להופיע כתב־העת "אויפגאנג" (זריחה), מטעם מחלקת הנוער שליד הוועד המרכזי של יהודי פולין.

שנת 1946 היתה שנה של חזרה המונית (רפטריאציה) מברית המועצות, שסייעה להרחבתה של פעילות הוועדים היהודיים ולהגברתה. אך זו היתה גם תקופה של אנטישמיות מתפרעת, שהגיעה לשיאה בפוגרום בקיילצה, ביולי 1946. בתקופה זו גם החריפו הניגודים האידיאולוגיים בתוך הציבור היהודי, בין המפלגות הציוניות, הקומוניסטים (פ.פ.ר.) וה"בונד", שהיו מיוצגים בוועדים היהודיים המקומיים ובוועד היהודי המרכזי, על פי מפתח מפלגתי.

הד לתקריות בארץ ישראל

כל המפלגות הציוניות שאפו להוציא מפולין יהודים רבים ככל האפשר, וכמהירות רבה ככל שניתן. זו היתה "הבריחה" ואילו הקומוניסטים, לעומתן, נאבקו בכל כוחם כדי לייצב את חיי היהודים, באשליה שיעלה בידם לארגן בפולין יישוב יהודי גדול ויציב, על יסודות מה שכונה "פולין החדשה".

גיליון מס' 6/31 מה־19 בפברואר 1946 נפתח בכותרת לכל רוחב העמוד הראשון: "הוועד המרכזי מחשל את אחדותה של יהדות פולין". כותרת המשנה אמרה: "עם ביקורה בפולין של הוועדה האנגלית־אמריקנית בעניין פלשתינה". בגוף הידיעה נאמר, שמשלחת מטעם הוועד המרכזי של יהודי פולין נתקבלה אצל הוועדה והגישה לה מזכר, שאושר בישיבה יוצאת מן הכלל של הנשיאות (של הוועד המרכזי של יהודי פולין). המשלחת מסרה לוועדה, שבאותה עת נמצאים בפולין כ־80 אלף יהודים ובעתיד הקרוב צפויים לחזור מברית המועצות עוד כ־150 אלף. כן נמסר שבשנת 1945, השנה הראשונה של השחרור, היגרו מפולין, בדרכים שונח, כמה רכבות יהודים.

בעמוד פנימי של הגיליון נמסר תוכנו של תזכיר, שבסופו נאמר, שמספר ניכר של יהודים רוצים להגר לחו"ל, וקודם כל — לארץ ישראל. התזכיר הסחיים בקביעה: "כל האוכלוסיה היהודית, ללא הבדל של חילוקי דעות פוליטיים, מאוחדת בתביעה להגירה חופשית לפלשתינה ולביטול הספר הלבן."

2. למעשה מדובר בתקיפת ה"הגנה" על מחנה המשטרה הבריטית כשרונה (כיום — הקריה).

וכן נמסר על שבעה שלא זוהו. יחד - 41 יהודים שנרצחו. כחכה מאת השליח המיוחד של העתון, שמרקה קצ'רגינסקי, נמסכה גם על פני עמוד 2 ותיארה את הלוויה ואת האווירה. בעמוד 3, כתבה של בער מארק, "יום הסכנים הארוכות בקיילצה" ובה תיאור מעשי הזוועה בעת הפוגרום. גם רוב העמודים האחרים הוקדשו לפוגרום, לתגובות עליו ולזעזוע שעבר על יהדות פולין המנסה להתאושש.

גיליון 27/52 מה־9 באוגוסט 1946 נפתח במאמר מערכת התופס כמעט את כל העמוד הראשון. הכותרת אמרה: "בעד שליטה עצמית, רגיעה ויישוב הרעת, נגד בהלה". היה זה ניסיון ותגובה למגיעת בריחה המונית של יהודים, שהתגברה לאחר הפוגרום בקיילצה.

המשך הטיפול בבעיה זו נמצא בגיליון הבא, 28/53 מה־16 באוגוסט. בקריאה "אל האוכלוסיה היהודית" נאמר בין השאר:

הממשלה והוועד המרכזי של יהודי פולין מבינים בהחלט את רצונם של חלק מן היהודים להגר מפולין ומשתרלים ככל יכולתם לסייע להם. מאמצים אלה יימשכו. הם לא זמניים ולא מקריים. — — — יחד עם זאת אנו רואים חובה לעצמנו להזהיר מפני אווירה של בהלה ופניקה, כי זה עלול להגביר את סבלם של אלה הרוצים להגר. אווירה זאת מזיקה לעצם ההגירה ועלולה להביא לאסון.

בהמשך נאמר, שהממשלה הפולנית נקטה אמצעים לסייע ליהודים ולשם כך הוקמה רשות מיוחדת, מחלקה לעניינים יהודיים, כמשרד ראש הממשלה. כן מונה קומיסאר לפרודוקטיביזציה של היהודים (כך נקרא תפקיד זה, רשמית).

גיליון 29/54 מה־23 באוגוסט נפתח בכותרת גדולה: "18 תליות בירושלים". בכותרת־המשנה: "בוצע גזר דין מוות נגד 18 יהודים נדונים". בגוף הידיעה נאמר בין היתר: "למרות ששיטות המאבק של הצעירים היהודים הנדונים הללו לא מקובלות על ידי היישוב היהודי בארץ והציבוריות היהודית בעולם כולו, מעורר מעשה הזוועה האחרון של השלטון הבריטי, את רגשי הזעם והמחאה של כל יהודי באשר הוא. 18 עמודי התליות החדשים הם מעשה גבלה נוסף של האימפריאליזם הבריטי."⁴

בעמוד 2 באותו גיליון נמסר, שהבריטים החלו לגרש לקפריסין עולים בלחי לגליים, ואלה הכריזו שביתת רעב. כן נמסר שבארץ ישראל התקיימו הפגנות נגד מעצר האוניות עם הפליטים היהודים וגירושם מנמל חיפה.

גיליון 38/63 הופיע בכותרת גדולה: "יש עתיד ליהודים בפולין". זוהי תמציתו של נאום "גדול" (העתון הירכה בחארים כאלה -

4. כאן העתון טעה. ב־17 באוגוסט 1946 נדונו 18 אנשי לחי למוות בבית דין צבאי בירושלים על חלקם בפיוצן כתי המלאכה של הרכבת ליד חיפה, חודש קודם לכן. כעתון נכתב כאילו ה־18 ניתלו, אך ב־28 באוגוסט הומרו גזרי הדין במאסר עולם.

רשימת פרסום בעיתון "העבודה" (Głos Robotniczy) עם הכותרת "נייע לעבז" (נייע לעבז - תרגום חופשי של "העבודה").

אכצן תליות אין ירושלים

אויסגעמיט דעם טיט-אורטייל איבער 18 סטראשסט יידן
א יודישער ישוב אין פולין וועט זיין
כארטאגראפישע שטימע פון דער ארץ-ישראל-ציונות, סממיה

סיר באגריפן
די צווייטע עטע
דעפוטאט פון ציוניזם

הכותרת השגויה על נאשמי הלחי

"גדול", "מרשים", "מרגש" ודומיהם (בכותרותיו), שנשא הקומיסר לפרודוקטיביזציה של היהודים, ודיוס, בכינוס של הוועד המחוזי בקרקוב, ב־18 באוקטובר, ושבו אמר בין היתר: "הממשלה הקימה את הגוף הממשלתי החדש הזה, כדי לפרוץ ולהסיר את כל הקשיים הנובעים מן המנגנון המינהלי והציבורי, שלא תמיד הוא נקי מאנטישמיות."

כותרת שנייה באותו עמוד: "מחנות דרמטיים בחופי ארץ ישראל". בידיעה נמסר שספינה עם 800 יהודים נעצרה בים הפתוח על ידי אניית קרב בריטית. 20 יהודים קפצו למים וטבעו. אניית גירוש השיטה את המעפילים, בכוח, לקפריסין. ספינה אחרת שעל סיפונה 300 יהודים הובאה תחת ליווי צבאי לנמל חיפה. בגיליון 42/67 התפרסמה הודעה שהחל ב־18 בנובמבר יופיע העתון פעמיים בשבוע.

פולין או ארץ ישראל?

הגיליונות הראשונים של העתון בתחילת שנת 1947 עוסקים בעיקר במערכת הבחירות לסיים (הפרלמנט הפולני), שעמד להיבחר לראשונה לאחר המלחמה. גיליון 5/83 מה־16 בינואר 1947 הכריז בכותרתו הראשית: "כל היהודים מצביעים ב־19 בינואר לרשימה מס' 3". זו היתה רשימתו של הגוש הדמוקרטי, שכראש עמדו הקומוניסטים (פ.פ.ר.).

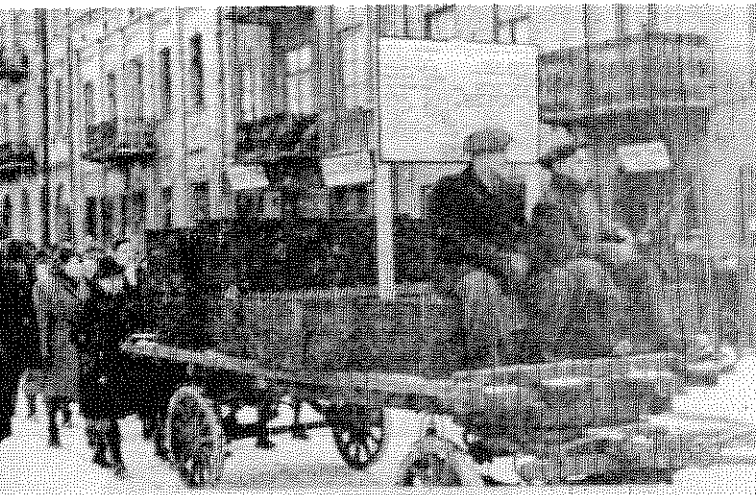
בעמוד פנימי הופיעה כתבה על הקונגרס הציוני הכ"ב בבזל, מאת שליחו המיוחד של העתון, אפרים שדלצקי. גיליון 11/89 מה־6 בפברואר דיווח בעמודו הראשון על "הפתחה החגיגית של הסיים", שבה נבחר בולסלב כירוט לנשיא המדינה. כן הופיע באותו גיליון מאמרו של מזכ"ל הוועד המרכזי של יהודי פולין, י. לזבניק, שכתב: "השיפור הכלכלי, גידולם של הכוחות הדמוקרטיים בפולין והיישוב היהודי המשתקם, הביאו יציבות בחיי האוכלוסיה היהודית."

היהודי בארץ ישראל, לרבות מאבק המעפילים החותרים ארצה. בה בעת הושם דגש על החיים היהודיים בפולין.

כמעט בכל גיליון הוקדשו שני עמודים לספרות. בגיליון 34/112 מ' 8 במאי 1947 הוקדש עמוד שלם ל"דור ההמשך הספרותי שלנו". הובאו שיריהם של שישה משוררים צעירים: וולף פסמאניק, מ. זלצמן, שלמה מיצמכר, מ. שמכוביץ', מ. סטיצקי וצילה אהרונוביץ'-ברגר, אסירת מחנה אושוויץ לשעבר, עם שירה, "תפילה באושוויץ".

גיליון 37/115 נפתח בכותרת: "ישנו פתרון הוגן לבעיית ארץ ישראל — מכריז השגריר הסובייטי באו"ם, אנדריי גרומיקו". הכוונה לנאמו הידוע של גרומיקו בדבר תמיכה סובייטית בחלוקת

שתי פנים לחיים היהודיים החדשים בפולין המשוחררת: למעלה: קורבנות השואה מובאים לקבורה בבית העלמין היהודי בצ'סטוכוב; למטה: קואופרטיב יהודי לעבודות מתכת

למעשה, החיים היו רתוקים מיציבות. על כך מעידה רשימה בגיליון 28/106 מה-10 באפריל 1947, המתארת "ישיבה סוערת של נשיאות הוועד המרכזי של יהודי פולין".

ברשימה נמסר שבישיבת ההנהלה, שהתקיימה ב-24 במרס 1947 פרץ ויכוח סוער בעקבות דו"ח של יו"ר הוועד המחוזי של ורוצלב, יעקב עגיט, שמסר, כי ליד הגבול באיזור קלודזקו (שלזיה תחתית) נאסרו שלושה אנשים, שניסו לעבור את הגבול. לדעתו, זוהי תוצאה ש"אי שם מתחילים לזרוע שוב אוזירה של בריחה". הוא הוסיף, ש"סימפטום אופייני לכך הן התבטאויותיו של ד"ר קרליבך באסיפות ציבוריות עם יהודים בשלזיה תחתית." הדובר תבע לדון בדו"ח שלו בישיבה זו.

בהצעתו של עגיט תמך נציג ה"בונד" ד"ר הירשהורן, שטען ש"הציונים מנהלים משחק כפול". חברו סאלו פישגרונד תבע שהוועד המרכזי ימנה ועדה מיוחדת, כדי לחקור את העניין.

מארק ביטר מ-פ.פ.ר. (הקומוניסטים) אמר שמפלגתו מבינה היטב את שאיפתם של היהודים לנסוע לארץ ישראל, אבל העולים הללו מוצאים את עצמם במחנות הסגר של הבריטים העוצרים אותם (הכוונה למעפילים) וכנגד זה יש למחות. יעקב עגיט (פ.פ.ר.) הדגיש, שהמפלגה הקומוניסטית הפולנית לא שינתה את יחסה החיובי להקמת בית יהודי בארץ ישראל ובהתאם לכך היא השתתפה בהפגנות נגד הטירוור האימפריאליסטי של האנגלים. "אבל אין להסכים לבניית ארץ-ישראל על חשבון חורבן החיים היהודיים בפולין."

נציגי הציונים, קוסובר (איחוד), גבי לוי (פועלי ציון שמאל), שלום גראייק (פועלי ציון, צ.ס.) וחייקה גרוסמן (השומר הצעיר) התנגדו לדון בדו"ח של עגיט ותבעו להסיר עניין זה מסדר היום. גראייק אמר, שאיננו רואה שום סתירה בין שיקום החיים היהודיים בפולין, לבין בנייתו של בית יהודי בארץ ישראל.

חייקה גרוסמן הדגישה שהיא נגד בריחת בהלה מפולין, אך דווקא מבחינה אידיאית חשוב לה "להביא את היהודים אל האוניות שמעמידות לרשותנו שורה של מדינות דמוקרטיות."

לבסוף אושרה ההחלטה הבאה: "נשיאות הוועד המרכזי פונה אל כל המפלגות וכל הוועדים היהודיים בארץ, לא לאפשר התבטאויות בלתי מתאימות, פולמוסיות בעצרות ואספות עם, ולדאוג שכל אלה יתנהלו בשקט, ברצינות ובכבוד."

מחאות בפרשת "אקסדוס"

כגיליונות "דאס נייע לעבן" של אביב וקיץ 1947 המשיבו להופיע מספר רב של ידיעות ומאמרים על המאבק האנטי-בריטי של היישוב

5. ד"ר עזריאל קרליבך, שהיה בעת ההיא עורך "ידיעות אחרונות", ערך ביקור פרטי בפולין ובכל פגישותיו קרא ליהודים, שארית הפליטה, לעזוב את פולין, ובעצם את אירופה כולה, ולעלות לארץ ישראל, למרות קשיי הקליטה.

שבאו לביקור בפולין. כן באו לפולין כשליחים: זלמן רוכשוב, (לימים שז"ר) עורך "דבר" ומרדכי נמירובסקי (לימים נמיר) מפועלי ציון צ.ס.

המצב בארץ ישראל ובמיוחד גירוש ספינות המעפילים, תפסו יותר ויותר את העמודים הראשונים של העתון. הידיעות העיקריות בגיליון 51/129 מה-11 ביולי 1947: "קצינים אנגלים רצחו צעיר יהודי. כתגובה התנקשו אנשי ה"ארגון" (אצ"ל) בארבעה קצינים בריטיים." ידיעה נוספת: "שביתת-רעב של 11,000 יהודים בקפריסין."

גם עמודו הראשון של גיליון 54/132 מה-25 ביולי מלא כמעט כולו בידיעות מארץ ישראל. תחת הכותרת "אישקט בארץ ישראל" נמסר תיאור דרמטי של הקרב הנואש של מעפילי האניה "אקסודוס". בחיפה הוכרו מצב חירום. בתל-אביב התקיימה שבידת

ארץ ישראל והקמת מדינה יהודית — הצהרה מרעשה לכל הידיעות.

ידיעה שנייה: לפולין הובא גנרל ה-ס.ס. יורגן פון סטרופ (von Stroop), הרוצח-המחסל של גיטו וארשה. הוא הוכנס לכלא מוקוטוב, שם יהיה כלוא עד לסיום משפטו.

בגיליון 50/128 מה-7 ביולי אמרה הכותרת בעמוד הראשון: "ברית המועצות דוחה את האיגרת של אנגליה למנוע הגירה בלת-לגלית לארץ ישראל". בטקסט נאמר, שנציג ברית המועצות מסר למזכיר האו"ם טריגוזה לי, שאין הוא מתכוון לענות על האיגרת של הממשלה הבריטית, שביקשה לסייע לה בבלימת ההגירה החשאית של יהודים לארץ ישראל.

עוד בעמוד זה ידיעה, שבאגודת הסופרים והעתונאים בלודז' נערכה קבלת פנים חמה לסופר היידי מארץ-ישראל, מרדכי צאנז ורעייתו וכן למשוררת יידיש מארצות הברית דורה טייטלבוים,

"הבריחה" — בשלג ובקור ממזרח אירופה למערבה ולדומה, בדרך לארץ ישראל

של הפליטים מן האניה "אקסודוס", שהוחזרו בכוח לאירופה על ידי הבריטים.

הגיליון מלא בחומר ספרותי עשיר, פרי עטם של 15 מחברים, ביניהם שלום עליכם, שלום אש, ח.ג. ביאליק, אליעזר שטיינברג, חיים גראדה, קדיה מולודובסקי ועוד, וכן גם המדור הקבוע "מתולדותינו".

גיליון 77/155 מה-7 בנובמבר 1947 הוקדש ליובל ה-30 למהפכת אוקטובר והוא הופיע בהיקף מוגדל של 16 עמודים, שכללו חומר פובליציסטי וספרותי מגוון.

הכותרת הראשית בעמוד הראשון, על שתי שורות, באותיות ענק: "חגה של ברית המועצות, תגה של האנושות המתקדמת". במדור הספרותי השתתפו 21 מחברים, ביניהם: אפרים קגנובסקי, פסח בינצקי, סטניסלב ויגודסקי, בער מארק, רחל אורבך, רייזל זיכלינסקי, אלחנן וואלער, דוד ספרד, ריבה דרייער, יצחק טורקוב, לייב אוליצקי ואחרים.

בעמוד 7, תחת הכותרת "העמים הסובייטיים שרים" הובאו שיריהם של 11 משוררים סובייטיים בני אומות שונות, מתורגמים בידי משה קנאפאייס.

בעמוד 8, תחת הכותרת "דור ההמשך של דור גדול" — ראו אור שיריהם של תשעה משוררי יידיש צעירים מברית המועצות, ביניהם "בן הזקונים מבירובידזין", אהרן ורגליס, כפי שכינה אותו יצחק ינסוביץ' במאמר הפתיחה. מעניין שרובם — רחל בוימוואל, זיאמה טלסין, יוסף קרלר, הירש אושורוביץ ומ. רויטמן עלו עם הזמן לישראל.

ארבעת העמודים האחרונים היו גדושים מדעות, ששיקפו את חיי היהודים בפולין באותה עת.

בגיליון 78/156 מה-9 בנובמבר 1947, נמסר על פגישה שהתקיימה באגודת הסופרים בלודז' עם משלחת סופרים מברית המועצות בראשות איליה ארנבורג. הסופרים באו לפולין במסגרת חילופי תרבות, בתודש הידידות שבין ברית המועצות לפולין.

ארנבורג אמר בין היתר: "אין להרבות בדיבורים. גם אתם וגם אני מבינים מה שקרה." בהתייחסו לרשמיו מביקור על תרבות גיטו וארשה, אמר: "כשאני רואה יהודי, אני שמת ונוצר מיד בצבא האדום. אני יודע, שלולא הצבא האדום, גם יהודי זה לא היה קיים."

באותו עמוד, מדור הספורט. והפעם — על פעילות הספורט בארץ ישראל.

בארץ ישראל התחוללו מהומות שציינו את ראשית מלחמת העצמאות, והן החלו לתפוס מקום מרכזי ב"דאס נייע לעבן". בגיליון 91/169 מה-30 בדצמבר 1947 דיווח העתון: "היהודים רוצים לחיות בשלום עם הערבים, נאמר בגילוי דעת של 'ההגנה'." "המצב הולך ומחמיר. ביומיים האחרונים היו תקריות כאיזור צפת, בגליל".

מחאה, שבה השתתפו 200 אלף יהודים. מפקדת ה"הגנה" פנתה בעניין זה לאו"ם.

כעמוד 2 — הנהגותיהן של כל התנועות הציוניות בפולין שיגרו מברקי מחאה נגד ההתקפה הכרוטלית על האניה "אקסודוס" — למזכיר הכללי של האו"ם, טריגוזה לי, ליו"ר ועדת החקירה של האו"ם לעניין ארץ ישראל, השופט סנרסטרום, ולשגריר אנגליה בפולין.

כגיליון 51/129 נמסר, שעיריית וארשה הקציבה 100 אלף זלוטי לוועדה ההיסטורית היהודית, להכנת חומר הוכחות במשפט נגד הרוצח הנאצי, יורגן פון סטרופ.

בפולין התקיימו כאותה עת משפטים נגד פושעים נאצים רבים. כגיליון 53/133 מה-21 ביולי 1947 נמסר שבלובלין עומד להיערך אחד המשפטים הגדולים ביותר נגד רוצחים נאצים. המדובר ב-100 חיילי ס.ס., שביצעו את מלאכתם הנפשעת במחנה המוות מייזנק וכמחנה שברחוב ליפובה 7 בלובלין, תחת פיקודו ופיקוחו האישי של גנרל ה-ס.ס. גלובוצניק הידוע לשמצה, ושל עוזרו האכזר צאלפ, שחגג בלובלין את "יובלו" ברציחתו של היהודי ה-50 אלף. כידוע נמסר, ששלושה צעירים יהודים ששרדו מן הגיהנום הזה, התרוצצו ברחבי גרמניה, עד שמצאו אותם. (שמותיהם של השלושה אינם נמסרים בידיעה). הוועדה ההיסטורית נתבקשה להכין תומר גם למשפט זה.

כגיליון 55/135 מה-1 באוגוסט נמסר, שבסוף החודש ייערך באושוויץ המשפט הגדול ביותר בתולדות פולין. על ספסל הנאשמים יישבו 800 נאשמים, שמילאו תפקידים שונים במלאכת הרצח באושוויץ. במשפט ישתתפו נציגי כל האומות שבניהן עונו כאושוויץ.

האירועים הסוערים בארץ ישראל תפסו שוב ושוב את העמודים הראשונים של העתון. בגיליון 57/135 מה-8 באוגוסט, נאמר: "חיילים אנגלים עורכים פרעות באוכלוסיה היהודית בארץ ישראל." בידיעה נמסר שבתל אביב היתה תקרית בין החיילים לאוכלוסיה היהודית. חמישה יהודים נהרגו ו-15 נפצעו. חיילים בריטים פשטו על תנויות ובתי קפה.

בגיליון 65/143 מה-5 בספטמבר, הופיע מכתב של איציק מנגר: "קבלתי את הגיליון החגיגי שלכם וקראתי אותו בעניין רב. מיותר לציין, שכל מה שמודפס בגיליון זה, אפילו המודעות, השיב עלי רוח של חיים חדשים, של מאמץ הירוואי לשקם ולו רק שמץ מן החיים היהודיים שהיו ושוב לא יהיו לעולם. אני שולת לכם את ברכותי הלבביות." בהמשך הוא שיבח את המדור הספרותי העשיר. ערב ראש השנה תש"ת הופיע גיליון מוגדל (67/145) ובו 20 עמודים. בעמוד הראשון פורסמה ברכת שנה טובה מטעם הוועד המרכזי של יהודי פולין, ליהודים בפולין ובעולם כולו. כן הופיע קול קורא של הקהילה הרתית לכבוד החג.

עמוד 2 נפתח בכותרת: "קרב דמים כנמל המבורג". בגוף הידיעה נמסר שבנמל המבורג התחולל מאבק דמים בעת הורדה ברוטלית

שוכ, זועלי
פסטר
קריות
רצחו
רבעה
זרדים
מלא
בארץ
זאניה
ביתת

שחנכתה עמדה להיערך ב-19 באפריל 1948, במסגרת האירועים החגיגיים במלאות חמש שנים למרד.

גיליון 16/185 מה-18 באפריל 1948 החזיק 16 עמודים והוקדש כולו ליום השנה החמישי למרד. בעמוד הראשון — כותרת על שלוש שורות: "תהילת נצח לגיבורים, זכרון נצח לקורבנות". בטקסט הובאה סקירה קצרה על מהלך המרד ומשמעותו. תוכניה האירועים תפסה כמעט חצי עמוד.

באירוע המרכזי השתתפו נציגי הממשלה, הצבא, הקורפוס הדיפלומטי, נציגים מארץ ישראל ומקהילות יהודיות בעולם ונציגי ארגונים ציבוריים, פוליטיים ותרבותיים פולניים. מארץ ישראל הגיעו המשוררים אברהם שלונסקי ואבא קובנר, איציק מנגר בא מלונדון והגיע אפילו נציג מסיין.

בעמוד האחרון הופיעה ידיעה, שבמסגרת האירועים החגיגיים יוצג לפני הדיפלומטים הזרים ומוזמנים, סרט שצילומיו הושלמו זה עתה, "בית ברחוב גרניצ'נה", המתאר את החיים של יהודי וארשה בשואה ובמרד. את הסרט ביים אלכסנדר פורד. לקראת מועד זה הופיע ספרה של רחל אירבאך, "המרד היהודי — וארשה 1943". הגיליון הבא, 17/186, הופיע ביום ששי, ערב פסח תשי"ח, ה-23 באפריל ובעמודים 21-2 הופיעו דיווחים וכתבות מאירועי יום השנה החמישי למרד. נמסר בהם, כי בווארשה התקיימה תהלוכה של כ-50 אלף יהודים. ליד מצבת הזכרון הוצג ארון קודש שהפרכת שלו נתפרה משרידי טליתות.

גיליון 18/187 מה-30 באפריל הוקדש לאחד במאי. העתון קרא להפגין ביום זה "למען שלום, דמוקרטיה, לנצחונם של הכוחות הפרוגרסיביים, לפיתוח מלא של חיי העם היהודי".

בעמוד הראשון, תחת הכותרת "מפגן מרשים של עבודה יהודית" נמסר שבוורוצלב התקיים הכינוס הראשון של מצטייני עבודה ("סטכאנוביצים") יהודים, בהשתתפות יותר מ-300 גברים ונשים, "שיאנים בכל ענפי הייצור של התעשייה הכבדה והקלה".

עמוד 4 נפתח בכותרת: "לאחר ימי ההתעלות", ומאמר של בער מארק על משמעות אירועי ה-19 באפריל. בעמוד 5 — במדור "רשימות ספרותיות" — מאמר נוסף של מארק, "קייבץ גלויות ספרותיות", על פגישתם של סופרי יידיש בפולין עם סופרים יהודים מכל העולם שבאו לטקסים לציון מרד גיטו ווארשה. באותו עמוד — שלושה שירים של איציק מנגר ומסה של משה קנאפיהייס, על ביקורו של המשורר בפולין.

בעמודים 7-6 — ראיין-כתבה של י. וארשבסקי תחת הכותרת "נציגי חו"ל על היישוב היהודי בפולין". בשיחה השתתפו 14 נציגים מארצות שונות, שבאו לחגיגות בווארשה.

גיליון 22/191 מה-11 במאי 1948 הקדיש את העמוד הראשון לקרבות בארץ ישראל. הידיעה הראשית: "אמריקה נגד הכרזת מדינה יהודית". בעמוד 2 כתבה: "בשדות כפר עציון, שבהם לתמו בחורינו בגבורה", מאת כתבו של העתון בארץ ישראל, יצחק רימון. העמודים 4-5 הוקדשו לספרות. אגודת סופרי יידיש בפולין

בעמוד פנימי הובא, מעט במאוחר, מידע על התרוממות רוח בקרב יהודי פולין: "יהודים בארץ כולה חוגגים את ההחלטה של עצרת האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל". העמוד מלא בידיעות וכתבות על עצרות והפגנות שמחה של יהודים בערים שונות ברחבי המדינה. בעצרת עם בעיר וורוצלב השתתפו 2,000 איש.

"יהודי פולני: זכור את אחיך הגיבורים בארץ ישראל"

הגיליונות הראשונים של העתון בשנת 1948 עסקו בעיקר בנושאי המלחמה בארץ ישראל.

בגיליון 5/174 מה-30 בינואר הופיעה כותרת גדולה בשלוש שורות, בעמוד הראשון: "סיוע גדול לארץ ישראל הלוחמת — הוועד המרכזי של יהודי פולין, בשיבת המליאה שלו, החליט להצטרף אל הקונגרס היהודי העולמי." בגוף הידיעה נמסר כי את הצעת ההחלטה בעניין הסולידריות והסיוע לארץ ישראל הלוחמת, הגיש דווקא הנציג של הפ.פ.ר. (הקומוניסטים), שמעון זכריאש. הצעת ההחלטה נתקבלה פה אחד ורק נציג ה"בונד", גרשון פוגל, הביע הצהרת הסתייגות: "אנחנו מצביעים בעד ההחלטה, אבל בה בעת מדגישים את התנגדותנו הבלתי מתפשרת לצינונות הפוליטית, שאנו הבונדיסטים רואים אותה כנושאת באשמה לגבי המצב שבו נמצא היישוב בארץ ישראל".

התמיכה המסיבית ביישוב הנלחם על חייו נמשכה: בגיליון 6/175 מה-1 בפברואר 1948 הופיעה כותרת גדולה לרוחב כל העמוד הראשון: "יהודי פולני! הושט עזרתך לארץ ישראל הלוחמת!" מאמר המערכת הוקדש למבצע ההתרמה למען ארץ ישראל. עוד בעמוד זה — "המצב בירושלים הנצורה". בידיעה נמסר על מעשה גבורה של 12 מורים, ביניהם נשים, שהצליחו לפרוץ מבעד למצור כדי למלא מקומם של חבריהם ולהמשיך ללמד 500 תלמידים בתנאים קשים.

בגיליון הבא, מה-6 בפברואר נמסר, שתרומה ראשונה לארץ ישראל בסך 100 אלף זלוטי, הועברה על ידי אגודת הסופרים והעתונאים ואגודת השחקנים היהודים. ההנהגה הראשית של אגודת התרבות היהודית התליטה לשגר את כל חבריה לאירועים הנערכים ברחבי פולין, הקשורים במבצע ההתרמה.

גיליון 11/180 מה-27 בפברואר נפתח עם הסיסמה שכבר קנתה לה קביעות בעתון: "יהודי פולני! זכור את אחיך הגיבורים בארץ ישראל!" וכותרת ראשית בעמוד הראשון: "מגבית ההגנה במלוא התנופה". כן נמסר על פיצוץ מטען נפץ באיזור מגורים בירושלים ומאמר מערכת, "תשובתנו לפיצוץ בירושלים". נוסף לכך הופיע המדור "השבוע בארץ ישראל", שבו נמסרו ידיעות על הקרבות המתנהלים בארץ.

וכך זה נמשך בכל הגיליונות, ובה בשעה הובא חומר רב על המשך החיים היהודיים בפולין. בגיליונות תורף 1948 חזרו והופיעו ידיעות והודעות על הקמת האנדרטה לגיבורי מרד גיטו וארשה,

ממראות המלחמה בירושלים בתש"ח-1948

העמוד הראשון: "תחי מדינת ישראל העצמאית!" ותחתה מאמר מערכת, "הכרזת המדינה היהודית בארץ-ישראל". כל העמוד הראשון הוקדש לנושא זה. כאחת הידיעות נמסר, שמיניסטריין התעשייה נענה בחיוב לפנייתו של הוועד המרכזי לרכוש מוצרים פולניים בעד כל סכום המגבית שהוכרזה על-ידי הוועד, למען ישראל הלוחמת. הסתורות יישלחו לישראל באניה מיוחדת.

ידיעה אחרת בעמוד זה: "הזגל הכחול-לבן על כל המוסדות הציוניים בווארשה".

בגיליון 25/194 מה'19 במאי הופיעה תמונה גדולה של דוד בן גוריון והכתרת הראשית היא: "חילופי איגרות בין מדינת ישראל לפולין. פולין מכירה במדינת ישראל". בטקסט נמסר תוכן האיגרת של שר החוץ משה שרתוק אל שר החוץ של פולין ותשובתו של השר, זיגמונט מודולבסקי.

בגיליון 26/195 מה'21 במאי הופיעה תמונה של חיים וייצמן בעמוד הראשון וכן דיווחים על הקרבות בישראל. באותו עמוד התפרסם מברק ששיגר הוועד המרכזי של יהודי פולין לראש הממשלה צירנקייביץ' ולשר החוץ מודולבסקי ובו הובעה תודה לממשלת פולין על הכרתה במדינת ישראל.

עמוד 2 נפתח בכותרת: "וארשה מפגינה למען המדינה היהודית". בידיעה נמסר שבבירת פולין התקיימו עצרות עם גדולות, שאורגנו על-ידי הוועד היהודי בווארשה ובהן הובעה סולידריות ותמיכה בישראל. בירכו נציגים של המפלגה הקומוניסטית ושל עיריית וארשה. נאומי ברכה נשאו נציגיהן של כל המפלגות הציוניות ונאום הסיום היה של נציג מפלגת פ.פ.ר., בער מארק. העצרת ננעלה בשירת "התקווה".

הכריזה על תחרות לכתיבת סיפור, מסה, נובלה, שיר או פואמה. הנוינט הקציב לכך שלושה פרסים בגובה 15, 20 ו-25 אלף זלוטי. בעמוד 8, ידיעות נוספות מישראל. העיקרית שבהן — ההנהגה היהודית מוכנה ליטול את השלטון ב-15 במאי, עם סיום המגורט הבריטי.

ובאותו עמוד, למטה, מודעה מיוחדת: האזרח מ. לחובסקי מז'ארי (שלויה תחתית) מבקש סליחה מהאזרח משה אלנברג, על כך שבהיותו כמצב של שכרות, הוא התבטא בצורה מעליבה כלפי יהודים...

סולידריות ותמיכה בישראל

גיליון 23/192 מה'14 במאי הופיע עם כותרת גדולה בעמוד הראשון: "היום ההכרזה על מדינה יהודית בארץ-ישראל". לאתר מכן באו ידיעות נוספות: נמל יפו בידי ה"הגנה"; משמעות ההסכם בחיפה; נצחון של ה"הגנה" בדרך ירושלים-תל אביב; האם ישוחררו היהודים מקפריסין?

עמוד 6 הוקדש לחודש בית הספר היהודי ותרבות יידיש בפולין. נמסר שהנהלת האגודה לתרבות יהודית, יחד עם המחלקה לחינוך בוועד המרכזי של יהודי פולין, הכריזו את החודש שבין 15 במאי ל-15 ביוני, כחודש הפירסום של כתי הספר היהודיים ותרבות יידיש בקרב השכבות הרחבות של האוכלוסייה היהודית בפולין. ועוד בנושאי חינוך: מתלקת החינוך של הוועד המרכזי הודיעה על כוונתה לפתוח בוורוצלב סמינר דו-שנתי להכשרת מורים לבתי הספר היהודיים. מתקבלים מועמדים בגילאי 18-25.

גיליון 24/193 מה'16 במאי 1948 נשא ברכה גדולה בראש

למלחמה בישראל וצוטט מאמר מערכת ב"פראוודה", שבו הודגש שהמצב הנוכחי בישראל הוא תוצאה של שתי סיבות עיקריות: א. עמדתן של אנגליה ואמריקה לגבי עצם העובדה של הקמת המדינה היהודית; ב. "מנהיגי חלק מארצות ערב מנהלים מדיניות שלא זו בלבד שאינה משרתת את האינטרסים של העם הערבי, אלא היא משועבדת לאינטרסים זרים ומושפעת מהם".

עמוד 5 נפתח בכותרת "הסופרים היהודים בפולין לימין מדינת ישראל". בטקסט נמסר שבאולם התיאטרון כרחוב נארוטוביץ' בלודז' התקיימה אספה חגיגית, המוקדשת להקמת מדינת ישראל. האסיפה אורגנה על ידי אגודת הסופרים והעתונאים היהודים בפולין. היושב ראש היה אפרים קגנובסקי והנואם הראשי יו"ר האגודה, בער מארק. המשוררים רייזל ז'יכלינסקי, בינס הלר, דוד ספרד ואברהם זק קראו משיריהם, שהוקדשו למאורע ההיסטורי. יחיאל הופר קרא

עמודו הראשון של גיליון 28/197 מה-26 במאי 1948 מלא בדיעות על הקרבות בישראל. בין היתר נמסר שהופלו מטוסים מצריים, מוטסים בידי טייסים גרמנים.

בגיליון הבא, 29/198 מה-28 במאי נמסר על "הפגנות מרשימות" לכבוד הקמת מדינת ישראל, שהתקיימו בלודז' ובוורוצלב וצויין שההפגנה בוורוצלב הסתיימה בשירת ה"אינטרנציונל" ו"תחזקנה".

בגיליון 31/200 מה-2 ביוני — תמונה עם כיתוב מן הקרבות בישראל. שני העמודים הראשונים מלאים כמעט אך ורק בדיעות ומאמרים על המצב בישראל.

בעמוד 3 הובא בתרגום לידיש, מכתבו של הסופר הפולני פאוול הרץ אל האינטלקטואלים הפולנים, על תוקפנותם של הערכים כלפי ישראל, שהתפרסם בשבועון הספרותי הפולני "קווצ'יצה" (מפחה).

בעמוד 4, תחת הכותרת "המלחמה בישראל באור העתונות הסובייטית", הובאה סקירה של העתונות הסובייטית המתייחסת

אוטובוסי "דן" שנפגעו בהפצצה מצרית על תל-אביב, מאי 1948. "דאס נייע לעבן" ידע לספר כי המטוסים המצריים הוטסו בידי טייסים גרמנים

הבדיקה הרפואית קבעה שאכן היא האם, ובית המשפט פסק להחזיר את הילד לאמו-יולדתו. אז התרחשה דרמה מרגשת, שבה אפילו השופטים לא הצליחו להסתיר את דמעותיהם, כאשר הילד לא הסכים להיפרד מהוריו המאמצים הפולנים ולהצטרף אל אמו האמיתית, שאותה לא הכיר כלל.

בשלהי 1948 התחזקו הדגשים הקומוניסטיים בעתון. גיליון 88/257 מה-29 באוקטובר נפתח בתמונה של הנשיא ביירוט ועם כותרת גדולה: "נאום גדול של הנשיא כולסלב ביירוט בישיבת הסיים, ערב האיחוד השלם". (מדובר באיחוד בין המפלגות פ.פ.ר. הקומוניסטית ו-פ.פ.ס. הסוציאליסטית).

ידיעה נוספת נשאה כותרת גג: ראיון של הגנרליסימו סטאלין לעתון "פראוודה" וכותרתו: "מדיניותן התוקפנית של הדיפלומטיה האמריקנית-אנגלית-צרפתית" — זאת בעקבות דיון סוער במועצת הביטחון בעניין ברלין.

העמודים 76 הוקדשו ליובל השלושים של תנועת הנוער הסובייטי, "קומסומול".

גיליון 89/258 מה-2 בנובמבר הביא בעמודו הראשון ידיעה: "הקואופרטיבים היהודיים מצטרפים לתחרות העבודה, לכבוד ועידת האיחוד של פ.פ.ר. ו-פ.פ.ס.". ידיעה נוספת בתחום זה, מעירה על הרוחות החדשות שהחלו מנשבות בפולין: "קול-קורא של הקואופרטיב 'אייניקייט' [אחדות] בליגניץ", ובו אנו קוראים: "אנו חייבים להכריז מלחמה חסרת פשרות נגד האלמנטים הספקולנטיים, הקפיטליסטיים העוינים, המשתדלים להפריע להתפתחותנו."

בגיליונות הבאים התחזקה המגמה וגם ישראל השתרבבה לייכוח הפוליטי. בגיליון 92/261 מה-10 בנובמבר 1948, התפרסם מאמר מערכת בשם "החל המאבק על הנשמה של ישראל". בטקסט נאמר:

עוד לא נסחיים המאבק למען הגוף של המדינה הצעירה, למען קיומה, עצמאותה, להגשמת החלטות האומות המאוחדות, וכבר נאבקים כוחות מסויימים כדי להשתלט על נשמתה של המדינה שזה עתה נולדה, להשתלט על נשמתה ולהורידה לשאול תחתיות של שירות האימפריאליזם.

בעמוד הראשון ידיעה נוספת בסגנון דומה: "התבטאות אנטי-קומוניסטית של מורגנטאו" בתל-אביב. בטקסט נאמר: "כל דולר המושקע בישראל משמש את המאבק נגד ההתפשטות הקומוניסטית בעולם — הכריז שליח הוול-סטריט בתל-אביב."

גיליון 93/262 מה-12 בנובמבר נפתח בכותרת מרעישת: "שיא של פועל יהודי בוורוצלב". בידיעה נמסר שהפועל ישעיהו גולומב

מסה שכתב במיוחד לאירוע זה והמשורר ישראל אשנדורף קרא מכתב אל סופרי ישראל.

בידיעות, במאמרים ואפילו בחצולומים שהופיעו בעתון בקיץ 1948 הובעה כמפורש תמיכה נמרצת במדינת ישראל הנאבקת בצבאות ערב שפלשו לתחומה. בגיליון 72/241 מה-13 בספטמבר 1948 הופיע מאמר מערכת נלהב. תחת הכותרת "אנחנו איתכם", נכתב בין היתר: "היישוב [היהודי] בפולין הוא עורף נאמן לישראל הלוחמת. האינטרסים של מדינת ישראל קשורים קשר הדוק עם התפתחותו של היישוב היהודי בפולין."

התגברות הדגשים הקומוניסטיים

בראייה לאחור אפשר לחוש בתחילת שינוי. בגיליון 76/245 מה-22 בספטמבר 1948 תקף מאמר מערכת חריף, תחת הכותרת "קונגרס בין לאומי לתרבות, כביכול", קונגרס שיזמה מערכת העתון היהודי-אמריקני "פארווערטס". היוזמים כונו "מפלגי האחדות היהודית" וכן "משרתיו הריאקציוניים של ההון האמריקני ושל הגוש האימפריאליסטי האנטי דמוקרטי."

אבל האהדה לישראל היתה עדיין בעיצומה. בגיליון 77/246 מה-24 בספטמבר, נכתב בכותרת ראשית גדולה בעמוד הראשון: "שגריר ישראל בווארשה — י. ברזילי". בגוף הידיעה נאמר:

זה זמן רב לא ראתה תחנת הרכבת המרכזית של וארשה כל כך הרבה יהודים ביחד, בלא עין הרע, כמו ביום ד' האחרון. יהודים בירכו ברכת שהחיינו. קרונו של השגריר ישראל ברזילי היה מלא פרחים, שקיבל לאורך המסלול מן הגבול ועד הכירה, תחנות שבהן עצרה הרכבת.

מאמר המערכת ברך את הנציג הדיפלומטי הישראלי בכירכת ברוך הבא.

בגיליון 78/247 מה-27 בספטמבר נמסר על גידול ניכר של תלמידים יהודים בשנת הלימודים החדשה, ב-30 בתי הספר היהודיים בשלויה תחתית. בית הספר "שלוש עליכם" בוורוצלב נאלץ לפתוח סניף עם שלוש כיתות, באיזור שבו מתגוררים יהודים רבים. כך גם בגני הילדים. עוד נמסר, שבית-הספר המוסיקלי בוולבז'ך בולל יותר מ-200 תלמידים וכמספר הזה לומדים בבית הספר המוסיקלי בוורוצלב.

בגיליון 79/248 מה-29 בספטמבר, סיפור דרמטי שהתרחש בבית המשפט בעיר ילנה-גורה. בשנת 1942 מסרה רוזיה פלדמן את ילדה בן השנתיים למנזר "מריה הקדושה", בתקווה להציל את חייו. הילד אומץ על ידי הזוג הפולני ד"ר סובוצקי ואשתו. רוזיה פלדמן ניצלה מן השואה, ולאחר מאמצים רבים מצאה את המשפחה שאימצה את בנה. הזוג סובוצקי, שבתחילת המלחמה שכלו את שני ילדיהם בהפצצה, לא הסכימו להיפרד מבנם המאומץ, שבאותה עת היה כבר בן 8, והיה קשור מאור אליהם, והם אליו. רוזיה פלדמן תבעה בדיקה של ועדה רפואית שתיקבע את נכונות הסימנים בגופו של הילד, שהיא מסרה, כדי לקבוע שהיא אמו האמיתית.

6. הגני מורגנטאו הכן — שר האוצר האמריקני בשנים 1933-1945. מעוזריו הקרוכים של הנשיא פ. ר. רוזוולט. לאחר מכן יו"ר המגבית המאוחדת לישראל. על שמו מושב טל-שחר (תרגום השם מורגנטאו), שהוקם בעת ביקורו בישראל ב-1948.

מבית-החרושת לנייר בוורוצלב מילא 609% מן הנורמה שלו, כמסגרת תחרות העבודה לכבוד איחוד המפלגות פ.פ.ר. ו-פ.פ.ס. בעמוד 3, כתבות מישראל, מאת כתבו המיוחד של העתון בתל-אביב, יצחק רימון. כותרותיהן: "דגלים לבנים בגליל וכנגב — תבוסותיהם של קאוקג'י והמלך פארוק — באר-שבע בירי צה"ל — כך שוחרר הגליל".

לוחמי ה"הגנה" במלחמת העצמאות. העתון הידבה לכתוב בשיבחם

גילוי דעת זה הוא ביטוי כולט של סובייטיזציה מוגברת ועיצוב מחדש של החיים הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים בפולין, לפי הדגם הקומוניסטי, כפי שהתגבש באותה עת בכל המדינות שנקראו "דמוקרטיה עממית" שבשליטת ברית המועצות. סגנון כתיבה זה בא לביטוי גם במאמר המערכת בגיליון 101/270:

המאורעות בזירה הכין לאומית חובעים, שגם האוכלוסיה היהודית לא תפגר אחר המתרחש. הארץ עומדת בסיומן ליכוד כל הכוחות. עלינו להשתלב בבנייה הארצית ולסייע בגיוס כל הכוחות של המחנה האנטי-אימפריאליסטי.

ברית המועצות — "ידידת אמת"

גיליון 3/284 מה-10 בינואר 1949 נפתח בהודעה של הוועד המרכזי של יהודי פולין, שבה נאמר, כי בוועידה בין מפלגתית הוחלט להרחיב את הבסיס הציבורי של הוועד המרכזי ושל הוועדים היהודיים המקומיים בפולין. נוסף לנציגי המפלגות הפוליטיות שנכללו בוועד המרכזי, ייבחרו עכשיו גם נציגים של מרכז הקואופרטיבים היהודיים "סולידרנושין", נציגי אגודת התרבות היהודית, נציגי "אורט", "טו", המכון ההיסטורי היהודי, אגודת הסופרים והעתונאים היהודים, אגודת השחקנים, נציגים של הנהלות בתי הספר וועדים מחוזיים.

גם מאמר המערכת הוקדש לנושא זה והדגיש כי ההסכם הוא "פועל יוצא של השינויים העמוקים בחיים היהודיים בפולין הדמוקרטית-עממית".

בגיליון 12/293 מה-1 בפברואר 1949 הוקדשו הכותרות הראשיות לעניינים ישראלים: "הודעה רשמית על הבחירות בישראל" ו"אנגליה וארצות בלוקס מכירות בישראל דה פאקטו".

מאמר המערכת, תחת הכותרת "המאבק להצלת השלום ועמדתו של העם היהודי" עסק בהכרזתו של שר החוץ הסובייטי נגד הקמת הברית הצפון אטלנטית (נאט"ו). הטקסט המלא של ההכרזה ניתן בעמוד 4. במאמר המערכת נאמר: "הכרזתו של שר החוץ הסובייטי היא אזהרה, שהברית האטלנטית היא סכנה לשלום. במאבק זה אסור לו לעם היהודי להשאר נייטרלי".

בגיליון 14/295 מה-7 בפברואר, נמסר שב-4 בפברואר התקיימה בשגרירות ישראל בווארשה פגישה עם סופרי יידיש, שהוקדשה להופעת הגיליון הראשון של כתב העת היידי "די גאלדענע קייט" (שלשלת הזהב), שיצא בישראל, בעריכתו של המשורר אברהם סוצקבר.

במדור "מחיי היישוב", ידיעה שבמושב חוץ של בית המשפט הציבורי שליד הוועד המרכזי של יהודי פולין, התקיים בקטוביץ משפטו של שוטר לשעבר בגיטו סוסנוביץ, חצקל שפיגלמן. לאחר שמיעת התביעה, ההגנה והעדים, פסק בית המשפט להרחיק את הנאשם מן הקהילה היהודית, למשך שלוש שנים.

בעמוד 8 — תמונות מן ההצגה "שורשים עמוקים" בתיאטרון היידי של שלזיה תחתית.

בגיליון 96/265 מה-19 באוקטובר נכתב בעמוד הראשון: "פולין מסרבת להשתתף בוועידה של אונסק"ו בכירות, בגלל תוקפנותה של סוריה כלפי ישראל — כותב במכתב שר החוץ של פולין, זיגמונט מודולבסקי".

בגיליון 100/269 מה-29 בנובמבר 1948, הופיע דיווח נרחב על עצרת חגיגית שהתקיימה בווארשה, במלאות שנה להחלטת האו"ם להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. העצרת אורגנה על ידי האגודה לידירות פולין-ישראל.

בעמוד 8 התפרסם גילוי דעת של תנועת הצופים היהודים תחת הכותרת "מי אנחנו":

אנו חיים בפולין הדמוקרטית-עממית, ששוחררה בירי הצבא הסובייטי. אנו משהררים מבעלי בתי חרושת גדולים, עשירים ובנקאים. להורינו ישנה האפשרות להיות מועסקים בכל משרה שהיא. יש לנו עתונים ביידיש, ספרים, תיאטרון. מתחזקים קשרי הידידות והאחוזה עם חברינו הילדים הפולנים. אנו מרגישים את עצמנו טוב כאן, לפנינו דרך פתוחה, חופשית מוארת שמש.

נוכחות באירוע, כדי שנוכחותן לא תתפרש כהכרה בירושלים כבירתה של המדינה היהודית.

בעמוד פנימי התפרסם מכתב, מכין רכים בנושא זה, על טוהר השפה (יידיש). הכותב החלונן על ריבוי השגיאות בעתון והדגיש במיוחד את דעתו, שיש להימנע משימוש במילים עבריות בתוך היידיש.

גיליון 19/300 מה־18 בפברואר 1949, היה תגיגי, והחזיק 12 עמודים. במאמר המערכת נכתב: "כרגשי גאווה אנו מוציאים את הגיליון מספר 300, שהוא מאורע בתולדותיו של היישוב המחודש שלנו כפולין הדמוקרטית־העממית."

באותם ימים הירכה העתון לרווח על העברה לקבורה של עצמות קורבנות השואה. בגיליון מה־28 בינואר 1949 סופר על הטמנת עצמותיהם של 96 יהודים שנרצחו על־ידי הגרמנים ליד זמושץ'. הם נקברו בבית־העלמין המקומי.

בגיליון 18/299 מה־16 בפברואר 1949, ידיעה בעמוד הראשון, תחת הכותרת "מי הם היידיים האמיתיים". בידיעה נאמר: "נציגים [דיפלומטיים] מברית המועצות וממדינות דמוקרטיות עממיות באו לפתיחת הפרלמנט בירושלים. באו גם הקונסולים של הולנד ושל המדינות הסקנדינביות. רק אמריקה, צרפת ואנגליה סירבו להיות

"חג לעתונות היהודית בפולין" - אומרת הכותרת המציינת את גיליון ה־300

א יום-טוב פון דער יידישער פרעסע אין פוילן

דאס נייע לעבן

300
נומערן

און ביים צוגרייטן דעם נייעם נומער פון דאָס נייע לעבן.

די רעדאקציע ביים באַטראַכטן דעם אַרזיגעלאַזטן נומער

עם זיצן פון רעכעס אויף לינסט: ה. בלענעווא (יידישע וועלט־אינפארמאציע), י. באַרושטיין (נעשלאַשאַפּלעכער רעדאַקטאָר), ל. ווֹד־ויצקא (דאָס לעבן אין ישוב), דער שעה־רעדאַקטאָר ב. חאַרע, דער רעדאַקציע־סעקרעטאַר י. וואַרשאַווסקי, ח. טירחאַן (אליגעמיינע פּאַָליטישע אינפארמאציע) און סעבנישער רעדאַקטאָר א. גרוֹשפּאַן.

כוחות השלום יוצאים להתקפה

כרוב הגיליונות נמשכה מגמת ההתקרבות לעמדותיה של ברית המועצות במלחמה הקרה המתחממת והולכת.

בגיליון 31/312 מה-18 במרס 1949 התפרסמה הודעה של הוועד המרכזי של יהודי פולין, על הצטרפותו לקונגרס השלום בפאריז. בהודעה הודגש, שעל ההחלטה חתמו כל חברי הוועד המרכזי, חברי הנהלת איגוד התרבות היהודית, המכון ההיסטורי היהודי, אגודות הסופרים והשחקנים בידיש וברית הפרטיזנים היהודים. כן שוגרה פנייה אל הקונגרס היהודי העולמי, שיצטרף גם הוא אל קונגרס השלום בפאריז. מאמר המערכת הוקדש לפנייה זו ותמך בה כהתלהבות.

גם הגיליון הבא, 32/313 מה-21 במרס היקצה שני עמודים לעניין זה. הובאו תגובות על ההצטרפות לקונגרס השלום, של ד"ר אדולף ברמן, הסופרים דוד ספרד, בינס הלר, ישעיהו שפיגל, רחל אורבך, לייב אוליצקי, עובדי המכון ההיסטורי היהודי, ואחרים.

בגיליון 28/309 מה-11 במרס הופיעה הכותרת הראשית הזאת: "הממשלה החדשה כישראל — קואליציה של מפא"י, הדתיים וציונים-כלליים". מפ"ם לא משתתפת. הקומוניסטים מביעים אי אמון".

אופייני לקו החדש של העתון היה מאמר המערכת, תחת הכותרת "הודעתו של מאיר וילנר", שבו אנו קוראים: "כוחות השלום והקידמה יצאו במתקפה פוליטית-מוסרית גדולה. מתקפה זו נמשכת ממסקבה ורוארשה, עד ניריורק ותל אביב. במתקפה זו יש חלק לא מבוטל לפרולטריון של ישראל".

בגיליון 37/318 מה-1 באפריל 1949 הובאה ידיעה בעמוד הראשון על הפתיחה החגיגית של בניין התיאטרון היידי בוורוצלב, על שמה של אסתר רחל קמינסקה. לכבוד האירוע התקיימה הצגת הבכורה של המחזה "כוכבים תועים" של שלום עליכם, בהמחזה ובכימוי של זיגמונט טורקוב, ששהה בביקור בפולין.

עמוד 6 הוקדש כולו לנושא שהופיע תחת הכותרת "הוויכוח הגדול על קוסמופוליטיזם, המתנהל בעתונות הספרותית הסובייטית". מטעם המערכת נוספת הערה: "בינתיים אנו נותנים רק היבט אינפורמטיבי ועוד נשוב אל שאלה זו".

החל בגיליון זה התחיל להתפרסם בהמשכים הרומאן של ישעיהו שפיגל, "יהודי מבית הקברות".

גיליון 40/321 הופיע ערב פסח תש"ט והוקדש כרובו למלאות ארבע שנים לעתון. מאמר המערכת הזכיר, כי ב-8 באפריל 1945 הופיע הפרסום הראשון של הוועד היהודי בלודז' המשותרת, וב-10 באפריל — הגיליון הראשון של העתון "דאס נייע לעבן". "באותם ימים של תחיית המתים של היישוב היהודי [בפולין], היינו רק כמה מאות אנשים. לפי הסטטיסטיקה האחרונה, המתבססת על

מבצע חלוקת מצוח לפסח, חיים כיום בפולין בערך 100 אלף יהודים" — נאמר בהמשך המאמר, שבו צויינה שורה ארוכה של הישגים, בתחומים שונים.

"בן גוריון ירד בתחנת 'עצמאות'"

הידיעה הראשית בגיליון 47/328 מה-4 במאי 1949 נשאה את הכותרת "ברית-המועצות ופולין תובעות לקבל את ישראל לאר"ם". כותרת המאמר הראשי: "במלאות שנה להקמת מדינת ישראל" המחבר בחן את הקמת המדינה היהודית מבחינה מרכסיסטית וסיים בברכה "שישראל תהיה מבצר של שלום וקידמה במזרח התיכון". בגיליון 49/330, מה-9 במאי נמסר, שהשגריר ישראל ברזיל ערך קבלת פנים במלון "פולסקי" לכבוד יום העצמאות של מדינת ישראל. באירוע השתתפו סגן הנשיא קוויצקי, יושב הראש של הסיים, קובלסקי, הקורפוס הדיפלומטי ופעילים באגודת הידידות פולין-ישראל.

שני עמודיו הראשונים של גיליון 55/336 מה-25 במאי הוקדשו כמעט במלואם לאספה הכללית של אגודת הסופרים והעתונאים היהודים בפולין. הכותרת הראשית: "ויכוח חריף כבעיות אידאולוגיות ואמנותיות". נבחרה הנהלה חדשה, הכוללת את בער מארק — יו"ר, לייב אוליצקי — סגן יו"ר, ישעיהו שפיגל — מזכיר.

בעמוד 3, כותרת גג — "מה מתרחש מאחורי מסך הברזל", מעל כותרת נרגשת: "מסע הסתה של הריאקציה היהודית נגד היישובים היהודיים בארצות הדמוקרטיה העממית". (פולמוס עם ביטויי התנגדות למירכוז החיים הציבוריים של יהודי פולין, שמשמעותו היתה, למעשה, חיסול המפלגות והארגונים היהודיים שם — י.ג.).

הכותרת בגיליון 58/339 מה-30 במאי 1949, זעקה באותיות גדולות: "בן גוריון ירד בתחנה 'עצמאות'" (רמז להודעתו הידועה של המנהיג הפולני יוזף פילסודסקי, שניתק את קשריו עם המפלגה הסוציאליסטית הפולנית פ.פ.ס. והכריז, שלאחר שחרור פולין [במלחמת העולם הראשונה] הוא ירד [מהרכבת] בתחנה 'עצמאות' — י.ג.). כותרות המשנה בידיעה זו: "מפא"י תחזק את ההון הפרטי; התנגדות בתוך המפלגה למדיניות זו של בן-גוריון".

בטקסט נאמר, שהאופוזיציה בישראל מותחת ביקורת חריפה על הנהגת מפא"י ומאשימה אותה, שנסוגה מעקרונותיה הסוציאליסטיים. בסוף הובאה הבהרה של בן גוריון, ש"החברה היהודית בישראל אינה מסוגלת למלא בו זמנית שתי משימות היסטוריות — לחסל את הגלות ולהגשים את הסוציאליזם. אנו זקוקים לפרק זמן, שבו נהיה חייבים לתמוך בהון הפרטי".

גם עמוד 2 עסק במדיניותו של בן גוריון. תחת הכותרת "הכיוון הימני של ממשלת בן-גוריון" נאמר, שלאחר שנסתיימו הקרבות, החלה הממשלה בקרב נגד העתונות המתקדמת. העתון "על המשמר" נסגר לעתים קרובות. הממשלה גם נקטה צעדים לפירוק הפלמ"ח, "שהיווה את חוד המחץ של ההגנה". המתבר מזכיר גם, כי "כשנה שעברה הציל הפלמ"ח את המצב בארץ,

7. טעות. הציונים הכלליים לא הצטרפו לקואליציה זו.

דאס יידישע לעבן אין פוילן

"החיים היהודיים בפולין" - כותרת שליוותה כל אחד מגיליונות העתון, ובאה להדגיש שיש ליהודים עתיד בארץ זו

הארצי הראשון של אגודת התרבות היהודית. בטקסט נמסר דיווח על הכנס, שנפתח ב־14 באוקטובר, באולם האופרה בוורוצלב. מברקי ברכה שוגרו מן הכנס, לנשיא ביירוט ולראש הממשלה צירנקייביץ'. "סוציאליזם ודמוקרטיה, רק הם מבטיחים את פיתוחה של התרבות היהודית המתקדמת" - אמר בנאומו הברכה שלו, שר התרבות יבלונסקי.

עמוד 3 נפתח בכותרת: "כל תעמולה להגירה מארצנו נוגדת את האינטרסים של האוכלוסייה היהודית העובדת" - אמר בנאומו הכרכה שלו בכנס יו"ר הוועד המרכזי של מפלגת הפועלים המאוחדת של פולין, ויטשבסקי.

בגיליון 119/400 מה־2 בנובמבר, הוכאה בהרחבה כתבה ממשפטו של התליין מגיטו כיאליסטוק, פרידריך גוסטב. פרידל. בכתב האישום נאמר, שהוא מילא תפקידים רבים ברשויות ההיטלריסטיים בין היתר היה פקיד כ"מתלקה היהודית" ובאוקטובר 1942 נשלח לביאליסטוק.

בגיליונות הבאים, מה־9 ו־11 כאוקטובר, הובא המשך הדיווחים מן המשפט הזה. באחת הכתבות סופר על עדותו של העד המומחה, מטעם המכון ההיסטורי היהודי, ד"ר שמעון דטנר, "שעשתה רושם רב על השופטים ועל הקהל שנכח באולם בית המשפט." לאחר התיעוציות ממושכות, קבע בית המשפט כי הנאשם הוא רוצח המונים של האוכלוסייה היהודית, הרשיעו וגזרו עליו פסק דין מוות. גיליון 122/403 מה־9 בנובמבר הופיע בכותרת גדולה: "בשירות השלום, העצמאות והעמל היוצר - הממשלה והסיים מברכים את המרשל הפולני קונסטנטין רוקוסובסקי". גם מאמר המערכת הוקדש ל"בנו הדגול של מעמד הפועלים הפולני, שחזר למולדתו". בגיליון הבא השתתף העתון בשמחת קבלת הפנים למרשל השב למולדת: "האוכלוסייה היהודית בפולין מברכת את המרשל רוקוסובסקי - מברקי ברכה מהוועד המרכזי של יהודי פולין ומאגודת 'סולידרנושיץ'."

מאמר המערכת, "בשלב גבוה יותר של התפתחותנו" הוקדש למושב המליאה של הוועד המרכזי של יהודי פולין, שהתקיים בווארשה ב־18 בנובמבר 1949. במאמר הודגש, ש"הוועדים היהודיים צריכים להיות המדרבנים והמארגנים של הפעילות

בעת שה'ארגון' (האצ"ל) התכוון לבצע פוטש." (הכוונה, כנראה, לפרשת "אלטלנה").

המוסף הספרותי שבגיליון 59/340 מה־2 ביוני כלל פירסום בכורה של שירים משל משוררי יידיש צעירים. המדור "עם קריאת העתונות היהודית בעולם" באותו גיליון נפתח בכותרת אופיינית: "צ'רצ'יל, גרמניה המערבית ואייב קהאן" וכותרת משנה, "מרשליזציה⁸ של הכלכלה ומרשליזציה של חקר ההיסטוריה". בטקסט נמסר על יוזמה לפתוח קתדרה לחקר תנועת העבודה היהודית באוניברסיטה העברית בירושלים. נאמר שם שתהיינה שתי מחלקות: אחת, לחקר תנועת העבודה בישראל, שתמומן בידי ההסתדרות הכללית, והשנייה, לחקר תנועת העבודה היהודית בעולם. המחבר מתרעם על כך, שהמחלקה השנייה תמומן בידי ארגון העובדים היהודים באמריקה, ותישא את שמו של עורך "פארווערטס", אייב קהאן.

בגיליון 60/341 מה־8 ביוני, הובאה ידיעה נרחבת למדי על הכנס הראשון של מועצת הרבנים, שהתקיים בסוף מאי בווארשה. ישב ראש הרב ד"ר דוד כהנא, ובין המשתתפים - גם נציג הרכנות בישראל, הרב אפרתי.

הכנס, שבו השתתפו כל רבני פולין, הביע תודה לממשלת פולין הדמוקרטית, "המאפשרת לנהל בחופשיות וללא הפרעה את הפעילות למען היהדות הרתית בפולין". הכנס הסתייג מפעילותה של ההנהגה הריאקציונית של הכנסיה הנוצרית בפולין וכן גם מ"הרוכרים הכלתי מוסמכים בחו"ל, המשתדלים להוכיח את שקיעתם ככיכול, של חיי הדת היהודיים בפולין."

"גיבוש אידיאולוגי"

הידיעות והדעות שהופיעו ב"דאס נייע לעבן" בקיץ 1949 התרכזו, כעיקר, בשלושה תחומים: התאושות התיים היהודיים בפולין, "כתיבה מגוייטת" למען "מחנה השלום" של הגוש הסובייטי והוקעה גוברת והולכת של תופעות שונות בישראל. כך, לדוגמה, בגיליון 63/344 מה־15 ביוני 1949, הופיעה רשימה בשם "דק לא לשתוק", שכה נאמר בין היתר:

על המשבר הכלכלי בישראל, על מצבם הקשה של העולים החדשים, המסתובבים ללא עבודה, ומה שגרוע יותר - ללא גג מעל ראשם, כבר נכתב אצלנו לא פעם. אנו רואים זאת כחובתנו לפרסם את הדבר ברבים, כי להשתיק זאת ולהעלימו מן הציבור הרחב, זהו פשע.

גיליון 112/393 מה־17 באוקטובר נפתח בכותרת ראשית בעמוד הראשון: "כסימן של התקדמות ובנייה - פתיחה חגיגית של הכנס

9. איש צבא פולני. מצעירותו שהה בכרית המועצות. ממציאיה במלחמת העולם השנייה. הגיע לדרגת מרשל. אחר כך סר חינו בעיני ההנהגה הסובייטית והוא חזר לפולין. נתמנה למפקד העליון של הצבא הפולני, שר ההגנה וסגן ראש הממשלה.

8. מרשליזציה - מלשון "תוכנית מרשל", תוכנית הסיוע האמריקנית לאירופה לאחר מלחמת העולם השנייה, שנחפסה בגוש המזרחי כאנטי סובייטית.

שבשנת 1949 יצאו לאור בהוצאה זו עשרה ספרים, ביניהם של אפרים קגנבסקי, ישעיהו שפיגל, דוד ספרד, לייב אוליצקי, דוד הופנונג, בינס הלר, יצחק גוטרמן ואחרים. את מרבית עמוד 9 תפס מאמרו של איליה ארנבורג, "האדם העליון של אמריקה" שעניינו — "המקופחים של ארצות הברית".

אוטוסטרדה בכפר מסריק

בגיליון 1/425 מה'1 בינואר 1950 הוקדש מאמר המערכת לשנה החדשה ובותרתו חגיגית בעליל — "לחיים טובים ויפים יותר של כל האנשים הפשוטים, הבונים את פולין החדשה".

בעמוד הראשון נמסר, שלפי הצעת הוועד המרכזי של יהודי פולין, מינה שר התרבות והאמנות, סטפן דיבובסקי, את הנהלת התיאטרון היידי הממלכתי. מנהל: מאיר מלמן; סגן-מנהל: ב. שאפר; מנהלת אמנותית: אידה קמינסקה. יעקב רוטבוים מונה ככמאי ראשי, בכל עת שהותו בפולין.

בעמוד פנימי הופיעה ידיעה, שאידה קמינסקה קיבלה פרס ממשלתי גבוה בסך 150 אלף זלוטי, על משחקה בתפקיד קרוצנינה במחזה "אשמים חפים מפשע" מאת המחזאי הרוסי אוסטרובסקי. עמוד 4 נפתח במאמר תחת הכותרת "ממשלת בן גוריון ברתמת מחרחרי המלחמה האימפריאליסטים — מדיניות התוץ הריאקציונית של ממשלת ישראל" מאת כתבו של העתון בישראל, בן דוד.

עמוד 2 של גיליון 3/427 מה'9 בינואר הוקדש כמעט כולו לישראל, ובו הכותרות הבאות: "מצב קטסטרופלי של העולים

הציבורית היהודית, תוך ביצוע המשימות ההיסטוריות של הבנייה הסוציאליסטית".

"בסימן של גיבוש אידיאולוגי" היא כותרת נאום הפתיחה של יו"ר הוועד המרכזי, הרש סמוליאר, שאמר בין השאר:

אנו באים אל מושב זה של המליאה ויכולים לדווח לכם, שפתרנו כליל את בעיית החיים היהודיים, בתוך המערכת הכוללת של מדינתנו. כל מוסדותינו עוברים למימון מלא של קיומם, על ידי המדינה שלנו.

בעמוד 3 נמסר מהלך הדיון. כמעט כל המשתתפים ציינו את הדו קיום והחיים המשותפים שבין היהודים לפולנים. אחדים מן המשתתפים גינו בחריפות את הציונים,

המפריעים לעבודת הוועדים ובמדיניות "יציאת פולין" שלהם מביאים לדמורליזציה של חיי הציבור היהודיים בפולין.

אחד מהם אפילו תבע "שהמליאה תיתן על כך דעתה הנחרצת ותגיב כראוי".

במסגרת הוויכוח קרא ד"ר אדולף ברמן גילוי דעת בשם מפ"ם. נוסח גילוי הדעת לא הובא בעתון. לעומת זאת, תחת כותרת המשנה "נגד צביעות פוליטית", הביא העתון את תגובתו של שמעון זכריאש (מן הקומוניסטים היהודים הבכירים בפולין), שכינה את גילוי הדעת של ד"ר ברמן "מוזוף וישועי" והביע דעתו, שעל המליאה להסיר את גילוי הדעת של ברמן מסדר היום. הוא נימק זאת בכך, שבגילוי הדעת "לא מוזכרת אף לא במלה אחת, פעילותם המבישה של פועלי ציון שמעבר לים, המסיתים כל הזמן נגד ברית המועצות וארצות הדמוקרטיה העממית. הוא לא מזכיר ולו במלה אחת, את הטירור והאפליה לגבי הקומוניסטים בישראל, את ההגליה של אנשים ממקום מושבם, כשל הכרתם הרדיקלית". ואכן, המליאה החליטה להסיר מסדר היום את גילוי הדעת של ד"ר אדולף ברמן.

בנאום הנעילה אמר ה. סמוליאר:

אנו נפעל בכל החומרה נגד המפריעים והמוזקים. אנו זוכרים, שלא אחרים אלא הריאקציה היהודית ניהלה תעמולה וצעקה כל הזמן: "אם אתם, היהודים, לא תברחו מפה, ישחטו אתכם..." אלה הם אויבי עמנו וסוכני הריגול הזר. עד עתה היינו ליברליים מדי כלפי אויבינו.

גיליון 143/424 מה'30 בדצמבר 1949 הופיע עם ברכה גדולה לשנה החדשה ובכותרת ראשית — "הפגנות של שלום וקידמה", בעת החגיגות לכבוד סטלין במוסקוה, ביום הולדתו ה-70.

מרבית עמודי העתון הוקדשו לסיכומים, הערכות, תוכניות לשנה הבאה ומשימות העומדות לפני הוועדים היהודיים בתחומי התרבות והחינוך. בעמוד 12 — מודעה של הוצאת "ידיש בוך", המודיעה

מנהיגי ישראל בן גוריון ווייצמן בשיחה עם השגריר האמריקני בישראל, גיימס מקדונלד. מ'1948 ואילך תקף העתון, לפי הקו של ברית המועצות, את ישראל על קשריה עם "מחרחרי המלחמה האנגלו-סאכסים"

בעמוד זה, עוד שתי ידיעות מישראל: "הפגנות מובטלים בראשון לציון" ו"אסיפות מחאה בתל-אביב נגד משפטים אנטי קומוניסטיים". זאת, בקשר למשפט נגד העתון "קול העם", שהואשם בפירסום ביטויים מעליבים נגד ראש הממשלה.

וכך זה נמשך גיליון אחר גיליון. כך, למשל, גיליון 15/438 מה-3 בפברואר 1950 נפתח במאמרו של הכתב בישראל, בן דוד, תחת הכותרת: "בישראל נבנה בסיס צבאי נגד ברית המועצות". מתוכן המאמר מתברר, שמדובר ברעיון לסלול כביש-אוטוסטרדה מאיסטנבול לקהיר, שאמור לעבור גם דרך ישראל, לאורך 18 ק"מ בלבד בצפון הארץ, מכפר מסריק עד אכזיב.

גם עמודו הראשון של הגיליון הבא, מה-6 בפברואר, עסק רובו ככולו בישראל. הכותרת הראשית זעקה: "הריאקציה הישראלית מובילה את המדינה לפשיזם". כותרות נוספות הכריזו: "בינואר ביצעה המשטרה טבח של מפגינים בתל-אביב"; "ממשלת בן-גוריון אינה מאפשרת יחסי מסחר נורמליים עם ברית המועצות". מחבר הידיעות הסתמך על העתונות ה"פרוגרסיבית" בישראל. זהו רק חלק מן הידיעות, המאמרים והכתבות מישראל ועל ישראל, שהתפרסמו ב"דאס נייע לעבן" באותם ימים.

חמישה עמודים לסטלין

בגיליון 31/455 מה-15 במרס 1950 נמסר, שבישיבת המליאה של הוועד המרכזי נסקרו ההכנות לציון יום השנה השביעי למרד גיטו וארשה. בין היתר הוחלט לערוך גילוי מצבה על קבר האתים של יהודים-פרטיזנים, לוחמי גיטו וארשה, שלאחר חיסול הגיטו ברחו ליערות והקימו יחידת פרטיזנים על שם מרדכי אנילביץ' ולבסוף נפלו בקרבות ביערות וישקוביה. תחילה נחרתו על המצבה רק 12 שמות של נופלים, שהצליחו לזהות את שמותיהם.

גיליון 41/465 מה-8 באפריל, כלל 12 עמודים, והוקדש ליל. פרץ, במלאת 35 שנים למותו. בעמוד הראשון הופיעה תמונתו של הסופר. כן התפרסמו צילומים מטקס הזכרון והנחת הזדים על קברו. בצילומים נראים רבים מן הסופרים היידיים שחיו או בפולין וכן תלמידי בתי ספר מערים שונות, שהובאו לווארשה לאירועי יום הזכרון לפרץ.

המאמר הראשי בגיליון 71/495 מה-23 ביוני 1950, "תעודת האזרחות של הנוער הלומד שלנו", הוקדש לסיום שנת הלימודים בבתי הספר היהודיים. בנושא זה כתבו מנהלי בתי הספר, י. בלומנפלד מלודז, יעקב גרינברג מוורוצלב, י. הירשביין מביילסק ודוד רוטנברג מליגניץ, שסיפרו על הישגי מוסדות החינוך שבניהולם. בעמודים 5 עד 9 (כולל) הובאה במלואה המסה של סטלין, "על מרכיזים וידע בשפות". כן ניתנת תמונתו של המנהיג. הדברים הועתקו מ"פראוודה".

בגיליון 86/510 מה-31 ביולי התייחס מאמר המערכת בשם "עוד נצחון של מחנה השלום" לפירסום רשות הסטטיסטיקה הסובייטית, על ביצוע התוכנית הכלכלית לרבעון השני של שנת 1950. המאמר

החדשים, בעת הגשמים האחרונים, במיוחד במחנה העולים בלוד, שבו ניצלו ילדים מסכנת טביעה"; "1300 עולים ללא קורת גג, בעקבות החלטת הסוכנות לחסל את המחנה"; "הפגנות ומחאות סוערות נגד ממשלת בן גוריון על יחסה האדיש לגורל העולים החדשים והפקרתם".

בגיליון 5/429 מה-13 בינואר נמסר, שבווארשה התקיימה ישיבה של ההנהלה הראשית של "אורט", שבה בא לביטוי השלב הגבוה יותר של פעילות הרשת, עם העברת המוסדות היהודיים לרשות ממשלתית. כדוגמה הביא מזכיר ההנהלה הראשית, מ. פישמן, את ההחלטות להפוך את בית הספר הדרושנתי לטכנאי רדיו בדז'רוזניוב, והקורס החדושנתי לחשמלאים בשצ'צ'ין — לבתי-ספר תיכוניים-מקצועיים תלת-שנתיים. בשיתוף עם "פילם פולסקי" יפתחו בקרקוב שני בתי ספר תיכוניים-מקצועיים למקצועות הקולנוע וההסרטה, אחד ארבע-שנתי והאחר דו-שנתי.

בעמוד 10 נמסר, שבמכון ההיסטורי היהודי בווארשה הוקמה גלריית אמנות קבועה, "מה שאי אפשר היה לחלום אפילו, ביישוב היהודי הגדול של פולין הטרום מלחמתית".

ישראל לא זכתה לאהדה יתרה בגיליונות הבאים של "דאס נייע לעבן".

בגיליון 11/435 מה-27 בינואר 1950 אמרה אחת הכותרות: "צעירים בישראל לרדן על גיסיון לעזוב את הארץ". בגוף הידיעה נמסר, שלפני בית משפט השלום בחיפה הובאו כמה צעירים שניסו לעזוב את הארץ, ללא אישורי יציאה. השופט דן אותם לחמישה ימי מאסר ויחד עם זה הביע את צערו על כך, שאינם מצליחים להסתדר בארץ.

בעמוד זה, כותרת גדולה: "אנו רוצים להישאר בפולין" ובכותרת המשנה: "יהודים שנרשמו להגר לישראל, מבטלים את מסמכי ההגירה שלהם". בגוף הידיעה נאמר, שזה זמן רב מקבל הוועד המרכזי של יהודי פולין הודעות מהוועדים היהודיים המקומיים, שזהרשמה לעלייה לישראל נפסקה כמעט כליל. במשך חודש ינואר הגיע לוועד מספר רב של הודעות כאלו. הפעם זוהי הודעה על ביטול העלייה של 52 משפחות מוולבוביץ' ושמותיהן של 20 משפחות מתוכן נמסרו.

בעמוד 4, ידיעה מאת כתב העתון בישראל: "אוצרות הטבע של ישראל בידיהם של מחרחרי המלחמה האנגלו-סאכסים". מן התוכן נודע לקורא, שמדובר בחוק לעידוד השקעות הון, שהממשלה הגישה לכנסת, וכוונתו לאפשר השקעת הון פרטי במפעלי הפוספטים וים המלח. המחבר מקשר בין החוק הזה ל"מצבם הקטסטרופלי של ילדים במחנות העולים ומצוקתם של המובטלים".

בגיליון 12/436 מה-30 בינואר, כותרת כסגנון שרווח לאחרונה בעתון: "קשרי המסחר של ישראל מנוגדים לאינטרסים של המוני העם". במאמר הובאה טבלה, המורה על הקטנת היקף הסחר של ישראל עם ברית המועצות וארצות הדמוקרטיה העממית.

ולראשונה מאז נוסד העתון לא הופיעה ברכת שנה טובה לקוראים וליהודים בכלל, כפי שהיה מקובל בשנים הקודמות. אותו יום הופיע העתון בכותרת: "הבנייה האדירה של העידן הסטליני — מדבר קארה-קום ייפך לשדות פוריים".

אי הפירסום והפירסום הג'ל היה בהם יותר מרמז על הצפון לעתון. ואכן, הסוף עמד בפתח. גיליון 123/547 מה-30 באוקטובר 1950, כלל ארבעה עמודים בלבד. היה זה גיליונו האחרון של העתון. בחלקו העליון של העמוד הראשון התפרסמה הודעה, שכל המנויים ששילמו מראש, יקבלו במקום "דאס נייע לעבן", אח העתון "פאלקס שטימע" (קול העם), שכל בר כי רכ ידע שהוא ביטאון קומוניסטי מוצהר.

הגיליון הוקדש בעיקרו לוועידה הארצית של הארגונים הציבוריים היהודיים. במרכז העמוד הראשון הופיעו מברקי הברכה ששוגרו מן הוועידה לנשיא המדינה בירוט ולראש הממשלה צירנקייביץ. בן נמסר במלואו נאום הברכה של נציג הוועד המרכזי של מפלגת הפועלים המאוחדת (הקומוניסטית) של פולין, דבורקובסקי, שהביע הערכה לארגונים הציבוריים היהודיים שנציגיהם משתתפים בוועידה הארצית, על הישגיהם בשילוב האוכלוסייה היהודית העובדת בתהליך הבנייה הסוציאליסטית בפולין.

שש שנים ותצי הופיע "דאס נייע לעבן". 547 גיליונות והרבה מאמצים ואהבה שהשקיעו העורכים, הכותבים ופועלי הדפוס. בסוף אוקטובר 1950 לא היה בהם עוד צורך ולפי הוראה מגבוה נסגר העתון, לאחר שכבר קודם לכן הוכרח לצעוד בקו מפלגתי מוגדר. לקוראים הוצע תחליף — "פאלקס שטימע", ביטאון הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית, שהופיע ארבע פעמים בשבוע.

כותב שורות אלה מביע תודה לעובדי מכון לבון בתל אביב, אילן גל פאר ודפנה יוסופוב, וכן למנהל הארכיון של האוניברסיטה העברית בירושלים, שלמה גולדברג ולעובד הארכיון אדם גילרט, על עזרתם באיסוף החומר למאמר זה.

עברית: יהודה גור אריה

הסתיים במלים: "באתגר העצום שלנו תשמש לנו, כתמיד, ברית המועצות הגדולה דוגמה ומורה דרך."

באוגוסט 1950 הביא העתון מספר רב של כתבות וידיעות מישראל. בגיליון 92/516 מה-14 באוגוסט, התפרסמה כתבה מאת ד"ר ש. בר און, תחת הכותרת "ממשלת הקואליציה של מפא"י והדתיים נגד האינטרסים של המוני העם בישראל". ועוד כותרת בגיליון זה: "עולים חדשים בישראל נאבקים למען עבודה ולחם". בגיליון 97/521 מה-28 באוגוסט, ידיעה תחת הכותרת: "שרת העבודה גולדה מאירסון תוקפת בגסות את פועלי ישראל". בטקסט נאמר, שבכנס של מפא"י בתל אביב יצאו עסקנים מראשי המפלגה בטענות כלפי הפועלים, על כך שפריון העבודה שלהם נמוך ואילו המשכורות גבוהות מדי. "חריפה במיוחד היתה התקפתה של גולדה מאירסון, שאף נזפה בפועלים, שהם נושאים באשמה על כך, שלעולים אין דירות". עוד בעמוד זה — ידיעה על בניית בית סוהר גדול ברמלה.

בגיליון הבא, מה-30 באוגוסט, נכתב במאמר המערכת: "הבה נשמור כבבת עינינו את השתייכותנו האזרחית לפולין הדמוקרטית-העממית". במאמר עצמו נאמר:

ירשום היהודים שרוצים להגר מפולין לישראל נסתיים. לא רחוק הייס, שהמשלוח האחרון של אלה אשר החליטו לוותר על האזרחות הפולנית יעזוב את גבולות ארצנו. ככל שמתקרב יום זה, פונים יותר ויותר יהודים שנרשמו לנסוע אל רשויות המדינה, אל הוועד המרכזי של יהודי פולין ואל העתונות שלנו ומכריזים שברגע האחרון הם החליטו לא לצאת מפולין. האינסטינקט הבריא והתבונה מתגברים על ההשפעה המזיקה של היסטוריית ההגירה...

תחליף קומוניסטי

גיליון 104/528 מה-13 בספטמבר הופיע ביום ד', ב' בתשרי תשי"א, כלומר היום השני של ראש השנה. אופייני הדבר, שלא בגיליון זה ולא בקודם, שהופיע יומיים קודם לכן, כלומר בערב ראש השנה, לא הוזכר, ולו במלה אחת, ראש השנה היהודי